Štev. 10. V Ljubljani, 6. marca 1908. XLVIII. leto.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . . 8 K
pol leta . . . . . 4 „
četrt leta . . . . . 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . 12 „
„ „ „ trikrat . . 10 „
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 6 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Telegram.

Idrija, 4. marca 1908.

Pri današnji ožji volitvi za deželni zbor kranjski je bil proti dekanu Mihi Arko izvoljen deželnim poslancem učitelj Engelbert Gangl.

Slovenskemu štajerskemu učiteljstvu!

Šmarsko-rogarško učiteljsko društvo je izdalo poziv, v katerem prosi prispevkov v proslavo umrlega našega prvoborilca tovariša Vekoslava Strmška, bivšega nadučitelja v Sv. Petru na Medvedovem selu

„Zveze slov. štaj. učiteljev in učiteljic“ se pridružuje tej prošnji ter poziva vse v nji združeno učiteljstvo, naj prispeva v ta namen. Združenih nas je v „Zvezi“ 571 učiteljev in učiteljic, ako da vsak vsaj po eno kronico, potem so proračunjeni stroški že pokriti. Seveda, kdor lahko več da, naj vpošlje večji znesek.

Nepotrebno bi bilo naštevati velikih Strmškovih zaslug za šolstvo in učiteljstvo, ker to je itak znano vsakemu tovarišu, vsaki tovarišici. Kratko rečeno: Strmšek je bil najidealnejši tovariš, zvest prvoborilec učiteljstva, ustanovitelj naše „Zveze“ itd.

Počastimo dostojno spomin blagega pokojnika!

Vodstvo „Zveze slov. štaj. učiteljev in učiteljic“.

Nenasitnost militarizma.

(Paralela med njim in šolo.)

Koliko težkih bojev mora imeti šolstvo na vse fronte, da se izrazimo v vojaškem žargonu. Boriti se mora z ljudsko nevednostjo, ki ne ceni še dovolj njenega blagodejnega vpliva. Težak je boj s takoimenovanimi krščansko-socialnimi, ljudskimi strankami i. t. d. Toda najtežji je boj z gospodom finančnim ministrom.

Ta gospod ima denar za vse, le za šolstvo ne da rad beliča izpod palca. Od vseh strani ga prosijo razni stanovi, toda nobenemu ne zapira vrat svojega kabineta tako hermetično kakor učiteljstvu, nobene korporacije ne gleda tako pisano kakor ravno šolstvo.

Za uradnike že najde država, kak prigrizek — toda nihče naj ne misli, da ne privoščimo temu stanu priboljškov.

Še bolj radodarna je država če potrka duhovščina na vrata njene blagajnice. Par milijonov že dobe, saj davkoplačevalci tako nič ne rečejo. Toda v zadnjem času se je začela kampanja za povišanje in proti povišanju častniških plač. Kakor človekoljubi nimamo ničesar proti temu, če dado častnikom take dohodke, da jim ni treba stradati. Vprašanje je le, če so res potrebni poboljška in če ga zaslužijo.

Častnik je izjema med stanovi. Ne smemo kar absolutno vseh obdolževati, toda ogromna večina jih je, ki so le izvrstni kavalirji v salonih.

Njihovega poklica, njihovega dela nikakor ne moremo primerjati z učiteljskim.

Seveda nastopa vlada, dvor in kar leze in gre po Avstriji, da se temu stebru države napolnijo luknjasti in prazni žepi.

Saj sloni država zgolj na armadi, kakor pravijo nemški militaristi: „Deutschlands Macht liegt einzig und allein nur in einer starken Armee und Flotte“.

Ne maramo zaiti predaleč. Toda poglejmo nekoliko statistiko stroškov za vojsko in mornarico velevlasti, in mozeg se nam mora pretresti ob pogledu na vrsto milijonov, ki gredo leto za letom nenasitnemu molohu militarizma v trebuh za orožje, trdnjave, bojne ladje, itd.

Oglejmo si mornarske proračune posameznih držav za dobo 1899/00—1905/06, torej za dobo sedmih let!

Anglija je izdala v tem času za mornarico	4.533,900.000	mark
Zedinjene države Severne Amerike	2.374,200.000	„
Francija	1.773,200.000	„
Rusija	1.553,200 000	„
Nemčija	1.347,000.000	„
Italija	689,000.000	„
Avstrijsko-ogrska monarhija	317,300.000	„
Skupaj . .	12 587,800.000	„

To je velikansko: 12.587,800.000 mark ali 15.105,360.000 K za vojno mornarico sedmih držav v sedmih letih! Človeku se kar temni pred očmi! K tem državam prištejmo še Japan ter stroške za mornarice v letu 1907./08. in pridemo do vsote okroglih 20.000,000.000 K le za mornarico teh držav v teku osmih let!

Koliko požrejo pa šele stalne vojske!

Nemška armada velja .	700,000 000	mark
Francoska „ „ .	700,000.000	„
Angleška okroglo . .	500,000.000	„
Naša država „ . .	300,000.000	„
Rusija „ . .	900,000.000	„
Japan „ . .	400,000.000	„
Skupaj . .	3500,000.000	mark

Tu je zopet vsota 4.200,000.000 K, toda le v enem letu!

Saj je res škandal, da potrosi za stalno vojsko in mornarico Nemčija nad milijardo na leto, istotako Rusija, Francija in Anglija. Potem pa pridigujejo nekaj o svetovnem miru, o izvrstnih odnošajih med državami.

Kaj naj rečemo takemu miru, ki je požrl v desetih letih **102.000,000.000 K!**

Interesantno je primerjati te podatke z izdatki za šolstvo.

Pred nami leži majhna razpredelnica, ki kaže razmerje med stroški za vojsko in šolstvo.

V Švici pride letno na vsakega prebivalca

	za šolo	za vojsko
	mark 12·—,	mark 6·50
v Nemčiji . . .	„ 5·50,	„ 14·50
v Franciji . . .	„ 4·—,	„ 20·—
v Angliji . . .	„ 5·—,	„ 20·—
v naši monarhiji .	„ 1·50,	„ 7·20

Ni li to sramota za dvajseti vek, da je samo ena država na svetu, kjer presegajo stroški za šolstvo stroške za militarizem?!

Koliko aktov se popiše, koliko moledovanja je treba večkrat za učilo, ki velja par kron. Toda nihče ne vidi zapravljivosti vojne uprave.

En topič, takoimenovani „Maschinengeschütz“, ki je nekoliko drugačen kakor „Maschinengewehr“ (strojna puška) 3·7 cm kalibra velja 3500 mark (4200 K). Z njim se lahko ustreli 3500 krat. Vsak strel velja 7 mark (8·4 K).

7·5 cm brzostrelni top velja 8000 mark (9600 K). Ustreli se z njim kvečjemu 1500-krat. Vsak strel velja 50 mark (60 K).

20 cm brzostrelni top velja 80.000 mark (96.000 K); ustrele z njim lahko 300 krat. Vsak strel velja 800 mark (960 K).

30·5 cm top (najtežja artilerija) velja 300.000 mark (360.000 K); ustreliti se more z njim največ 100 krat. Vsak strel velja 3000 mark (3600 K).

Zdaj pa računajmo!

3·7 cm top izstreli v par minutah lahko 29 400 K. Zraven postane še nerabljiv, kar da vsoto 33 600 K.

7 5 cm top porabi 90.000 K, zraven postane nerabljiv, skupaj 99 600 K.

20 cm top porabi 288.000 K, zraven še njegova cena 96 000 K, skupaj 384.000 K.

30·5 cm top pa postreli 360.000 K, zraven postane nerabljiv, 360.000 K, skupaj 720.000 kron za 5400 strelov iz teh štirih topov.

Predragi čitatelji, nikar ne mislite, da se šalimo! Res je pust v deželi, toda to so gola fakta, resnični podatki po uradnih izkazih.

Primerjaj sedaj s temi stotisoči, da, milijoni stroške za šolstvo v svojem okraju, v deželi in državi. Žal, da nimamo pri rokah nobene statistike o šolstvu teh držav. Potem bi se jasnejše pokazala ironija teh suhoparnih številk.

V Italiji traja, če se ne motimo, po zakonih določeni šolski obisk 3, piši in čitaj tri leta.

Šole so hlevi, pravi atentat na modernost, ljudstvo beži trumoma v Ameriko, vojna uprava pa določi za 4 oklopnice kar 200,000.000 lir. To so številke, da človeku kar brli pred očmi.

Za danes ne nadaljujemo s temi podatki, temveč zaključujemo.

Menimo, da mora vsakega človekoljuba prijeti sveta jeza, zročega to zapravljanje ljudskega imetja. Ljudstvo plačuj, prelivaj svojo kri za državo, a luč omike ne sme k tebi. Nujno je potrebno, da se ljudstvo zave. V ta namen le izobrazbe več med nje. Spozna naj svoje pijavke, ki mu pijejo srčno kri.

Državi pa kličemo:

Kjer jemlješ milijone za topove in vojne ladje, kjer dobivaš denar za barbarizem, tam moraš imeti tudi denar za šolstvo.

Rajši manj kanonov, pa omikano ljudstvo.

Kakor je klerikalizem nevaren šolstvu, tako mu je tudi militarizem, kar hočemo o priliki morda natančneje obrazložiti.

Škandalozno je že čez mero, da zborujejo v Haagu mirovni delegatje, doma pa medtem začno graditi oklopnice Dreadnought-tipa z 18—21.000 tonami, ko so bile največje vojne ladije 1905. l. 15.000 tonske, izjemoma 16.000 ton imajoče. — Sramotno za prosvetljeni 20. vek je tudi, da mora znanost, tehnika, vsaka koristna iznajdba napraviti najprej kankan pred molohom militarizma.

Sklepamo z besedami Hans Krämerja:

Vom ersten Schießpulver bis zum Dynamit und Oxiliquit, vom römischen Ballist bis zum Maschinengewehr, vom Pharos, der den heimkehrenden Kriegsschiffen den Weg zum sicheren Port weisen mußte, bis zum modernen Unterseeboot, dessen Fischrumpf ein wahres Museum von Kunstwerken der Technik birgt — immer mußten fast alle neuen Ergebnisse der Erforschung der Naturkräfte zunächst dem Kriegswesen der Völker ihren Tribut zahlen. — Zum Danke dafür haben oft genug Schlachtgetümmel und Kriegsgeschrei die Kultur um Jahrhunderte zurückgeworfen.

Tem besedam nimamo kaj dodati, ter končamo v dobri nadi, da ustrežemo marsikomu z razkrinkanjem tega drugega našega nasprotnika, ki nam odjeda milijone, katere bi ravno šolstvo tako potrebovalo.

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodonosno naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani.

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca februarja: **K 40.078·19.**

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštnih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

O šolski reformi.

VIII.

Kaj je z žensko izobrazbo in vzgojo?

Predvsem se obračam proti dvojni morali, ki je posledica današnjih gospodarskih in kulturnih razmer. Največji lahkoživci pripovedujejo z najsvetejšo resnostjo, da je poklic žene materinstvo. Vprašam: Zakaj se z isto resnostjo ne pripoveduje dečkom, da je njih poklic očetovstvo? Ravno v tem, da se to ne godi, se kaže nadoblast moža nad ženo, ki jo je rodil današnji gospodarski red; sedanja vzgoja, ki sloni na tem gospodarskem redu, pa daje tej nadoblasti vedno novega netiva.

Za kaj gre pri enakopravnosti žene z možem?

Ne gre za to, da bi bila žena vse tisto in ravno tisto kakor mož, marveč gre za to, da se more svobodno razvijati sorazmerno s svojimi telesnimi in duševnimi zmožnostmi. Nič več! Emancipacija žene od moževe nadoblasti pojde roko v roki z emancipacijo moža od gospodarskega reda, ki je rodil njegovo nadoblast nad ženo.

Naloga vzgoje bi morala biti, da pripravlja to osvoboditev, da zbuja naravnejše pojmovanje spolnega življenja, ki je ravno tako vprašanje moža kakor žene. Doslej prevladuje nazor o človeku kot središču vesoljstva, na njegovo mesto mora priti prirodoslovno-biološki nazor, ki nas uči, da pojmujemo človeka v zvezi s prirodo. Potem odpade tudi metafiziški nazor o spolnem življenju, ki smatra spolnost za nizki in naravnost živalski nagon, kvečjemu za nekakšno nujno zlo, dočim je v resnici naravna funkcija človeškega organizma, ki se seveda ne sme rabiti lahkomišljeno in prezgodaj.

Zato je treba presojati vzgojo z ozirom na obojno mladino, moško in žensko, upoštevajoč pri tem različne funkcije, ki jih imata v človeški družbi mož in žena, toda ne pozabljajoč, da so enako potrebne za dosego skup-